

SZENT ISTVÁN EGYETEM
GAZDÁLKODÁS- ÉS SZERVEZÉSTUDOMÁNYOK DOKTORI ISKOLA
GÖDÖLLŐ

A MAGYAR SERTÉSTARTÓ EGYÉNI GAZDASÁGOK
PÉNZÜGYI ELEMZÉSE

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

KÉSZÍTETTE:
VINKLERNÉ RAJCSÁNYI KLÁRA

GÖDÖLLŐ

2017

A doktori iskola

megnevezése:

Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

tudományága:

Gazdálkodás- és szervezéstudományok

vezetője:

Prof. Dr. Lehota József DSc.
egyetemi tanár, MTA doktora
Szent István Egyetem,
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Üzleti Tudományok Intézete

Témavezető:

Törőné Dr. habil. Dunay Anna
egyetemi docens
Szent István Egyetem
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Üzleti Tudományok Intézete

.....
Az iskolavezető jóváhagyása

.....
A témavezető jóváhagyása

Tartalomjegyzék

1. A MUNKA ELŐZMÉNYEI, KITŰZÖTT CÉLOK	4
1.1. A téma aktualitása, jelentősége	4
1.2. A kutatás célkitűzései	4
1.3. A kutatás hipotézisei	5
2. ANYAG ÉS MÓDSZER	6
3. EREDMÉNYEK	7
3.1. A magyar sertéságazat helyzetének értékelése.....	7
3.2. A vagyoni helyzet mutatóinak elemzése	8
3.3. A jövedelmezőségi és likviditási mutatók eredményeinek elemzése.....	10
3.4. A vagyonstruktúra és tőkestruktúra vizsgálat	11
3.5. Támogatások vizsgálata	13
3.6. A hízótartók és kocartatók termelési tényezőinek változásai.....	14
3.7. A hipotézisek értékelése.....	16
4. ÚJ ÉS ÚJSZERŰ EREDMÉNYEK	18
5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK	21
6. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN KÉSZÜLT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE	23

1. A MUNKA ELŐZMÉNYEI, KITŪZÖTT CÉLOK

1.1. A téma aktualitása, jelentősége

Magyarország társadalmi-gazdasági fejlődése során a mezőgazdaságnak évszázadokon keresztül meghatározó szerepe volt.

A rendszerváltozás alapjaiban változtatta meg az ágazatok helyzetét. Elindult a föld privatizációja, a kárpótlás bevezetése, ami gyökeres fordulatot jelentett a birtokstruktúrában. A KGST szétesése és a keleti piacok összeomlása után a keleti orientált agrárexportot azonnal nyugatíva akartuk átalakítani. A rendszerváltás hatására a piaci és közgazdasági körülmények gyors változása szinte mindenre kiterjedő átalakulás nagyon érzékenyen érintette az agrárágazatot. A rendszerváltozás egyik legnagyobb vesztesévé a mezőgazdaság vált.

A mezőgazdaság nehéz helyzetére nem hozott megoldást a 2004. május 1-én történt Európai Unió tagállammá válásunk sem. A ma is nagyon sok gonddal küzdő sertéságazatnál sok probléma vár megoldásra, pedig a meglévő erőforrásaik nagyon kedvezőek a sertésstartó gazdaságok számára. A sertéságazat versenyképessége, jövedelemtermelő képessége azonban nagyon lemaradt a lehetőségektől. Az Európai Unió piacán már nem leszünk piacvezető ország. El kell döntenünk, hogy a piaci pozíciónk visszaszerzése végett alapanyag előállítók legyünk-e vagy pedig a feldolgozott termékek előállítása legyen-e a cél, ennek érdekében azonban a további fejlesztések már nem maradhatnak el.

Mivel érdekelt a sertésstartó gazdaságok helyzete, ezért választottam értekezésem témájául a fenti kérdéskört. Nagyon fontos motiváló tényező volt a témaválasztásomban, hogy a hazai sertéságazat nehéz helyzete ellenére még így is nagyon fontos szerepet játszik a belföldi ellátásban, az ipari alapanyag termelésben és az exportban, noha óriásiak az ágazat kihasználatlan tartalékai. A kutatási időszak alatt elért adatok és információk alapján megállapítható, hogy a sertéságazat jelentősége tovább nőtt, egyre inkább felértékelődik, és stratégiai ágazattá válhat.

A sertéságazat gazdasági környezetének széleskörű vizsgálata komplex feladat. Az ágazat teljes mélységű elemzése igen jelentős terjedelmet ölelne fel, de az értekezés keretei korlátozottak. Ezért fontosnak tartottam a témakörök meghatározását.

A kutatás célja részben a hazai sertésállomány drasztikus csökkenése okainak feltárása, vizsgálata és a jövőre vonatkozó jövedelmezőségi lehetőségek feltárása és feltérképezése. Mindkét kutatási terület komplex vizsgálatot határoz meg, de jelentős az agrárpolitika támogatási rendszer által elérhető egyéb jogcímenként igényelhető támogatások szerepe, hiszen ez határozza meg, hogy milyen mértékben segíti a sertésstartó gazdálkodók működését.

További elemzésem során fontosnak tartottam vizsgálni, hogy a sertésstartó gazdaságoknak milyen lehetőségeik vannak hatékonyságuk és a jövedelmezőségük növelésére, hiszen ezek elérése által tudnak a piacokon megfelelő pozíciókat elérni.

1.2. A kutatás célkitűzései

Kutatásom egyik kiemelkedő célja a sertésstartó egyéni gazdaságok működésének javulását, termelékenységük emelkedését és a hatékonyságuk növelését célzó lehetőségek felmérése, kiértékelése és elemzése annak érdekében, hogy a jelenlegi nehéz helyzetből kiemelkedjenek és stabil működő ágazattá váljanak. A kutatásom további célja, hogy az állattenyésztési ágazaton belül, a sertésállomány csökkenésének okait a rendszerváltást követő időszaktól napjainkig feltárjam, és az okokat szisztematikusan rendszerezem. A szakirodalmat tanulmányozva a sertéságazat gazdasági környezetéből az alábbi vizsgálati szempontokat emelem ki az értekezésemben: egyrészt azt vizsgálom, hogy az állandóan változó gazdasági helyzet hatására hogyan tudnak talpon maradni a hazai sertésstartó egyéni gazdaságok, ezért

mélyebben foglalkozom a jövedelmezőségük feltárásával, hogy milyen lehetőségük van jövedelmezőségük növelésére. Másrészt azt vizsgálom, hogy a sertéstartó egyéni gazdaságoknak milyen a pénzügyi helyzete, van-e lehetőségük fejlesztések megvalósítására, hiszen csak így tudnak a piacon versenyképesek, lenni.

A kutatásom második célkitűzése a magyar sertéstartó egyéni gazdaságok helyzetének vizsgálata kiemelten a pénzügyi-gazdasági szempontok alapján, azaz a főbb pénzügyi mutatók és a kapcsolódó gazdasági jellemzők bemutatása, úgymint a vagyoni, a pénzügyi, a jövedelmezőségi, a hatékonysági és a támogatási mutatók elemzése pénzügyi kalkulációk és elemzések valamint statisztikai módszerek segítségével, a magyarországi tesztüzemi rendszer üzemsoros adatai alapján 2007 és 2013 közötti időszakban.

A kutatásom harmadik célkitűzése a hízóstartók és kocatartók jövedelmezőségének bemutatása és vizsgálata a magyarországi sertéstartó egyéni gazdaságok körében végzett vizsgálatok alapján.

1.3. A kutatás hipotézisei

A kitűzött céljaim eléréséhez hipotéziseket fogalmaztam meg, amelyeket a kutatásom során igazolni kívánok a sertéstartó egyéni gazdaságok helyzetével kapcsolatosan. A kutatásom elején megfogalmazott hipotéziseim a következők:

H1: A hazai sertésállomány csökkenésének legfőbb okai között a politikai és a gazdasági makrokörnyezet elemeinek változásai említhetők.

H2: A hazai sertéstartó egyéni gazdaságok vagyoni és pénzügyi helyzete a vizsgált időszakban (2007-2013) javul.

H3.a: A hazai sertéstartó egyéni gazdaságokban az eszközök jövedelemtermelő képessége növekszik a vizsgált időszakban (2007-2013).

H3.b: A hazai sertéstartó egyéni gazdaságoknál a saját tőke jövedelmezősége javuló tendenciát mutat a vizsgált időszakban (2007-2013).

H4: A magyarországi sertéstartó egyéni gazdaságok helyzete kedvezőbbé válik az elérhető támogatások hatására, a bevételük és ezzel stabilitásuk is növekedni fog (2007-2013).

H5: A hízótartással és kocatartással foglalkozó sertéstartó egyéni gazdaságok hozama és jövedelmezősége közötti különbségek adottak és jól elkülöníthetők.

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

A sertéstartó egyéni gazdaságok pénzügyi és gazdasági helyzetének elemzésekor az adatok értékeléséhez az Agrárgazdasági Kutató Intézet által vezetett Tesztüzemi Információs Hálózat **primer** és **szekunder** adatbázisát használtam fel, különböző szempontok szerinti rendszerezéssel. A **számítások** során a magyarországi Tesztüzemi Információs Hálózat **primer, üzemsoros feldolgozatlan** adatainak szűrését és további feldolgozását végeztem el. A magyarországi sertéságazat üzemi adatait az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI) bocsátotta rendelkezésemre a vizsgálathoz. A 2007-2013 közötti időszakra vonatkozóan az összehasonlító vizsgálatra is alkalmas adatok álltak rendelkezésre. A dolgozatomban megfogalmazott célkitűzésekhez kapcsolódó adatokat és a feldolgozás módszerét foglalja össze az 1. táblázat.

1. táblázat: A hipotézisek igazolására használt anyagok és módszerek

Sorszám	Célkitűzés	Anyag	Módszer
1.	A hazai sertéságazat makro környezetének bemutatása, elemzése. A magyarországi sertéságazat export és import piaci helyzetének meghatározása.	A témakörhöz kapcsolódó szakirodalmi források. KSH és EUROSTAT adatbázis adatok. Európai Unió dokumentum forrásai.	Szakirodalom elemzése. Dokumentum elemzés. Leíró statisztikai módszerek.
2.	Magyarországi sertéstartó egyéni gazdaságok vagyoni és pénzügyi helyzetének vizsgálata 2007 és 2013 közötti időszakban.	A magyarországi Tesztüzemi Információs Hálózat nyilvános adat bázisa alapján (2007-2013). FADN publikus adatbázisa.	A sertéstartó egyéni gazdaságok vagyoni és pénzügyi helyzetének elemzése. Szintvonal elemzés módszere. Differencia számítás módszere. Lánchelyettesítési módszer.
3.	Magyarországi sertéstartó egyéni gazdaságok vagyoni struktúra és tőke struktúra vizsgálata 2007 és 2013 közötti időszakban.	A magyarországi Tesztüzemi Információs Hálózat nyilvános adat bázisa alapján (2007-2013).	A sertéstartó egyéni gazdaságok vagyoni struktúra és tőke struktúra vizsgálata. Trendsámítás: idősorok vizsgálata, analitikus trend számítása, lineáris trendfüggvény.
4.	Magyarországi sertéságazat agrárpolitikai és támogatási rendszere.	Az Európai Unió és Magyarország nyilvános pályázati adatbázisa.	Szakirodalom elemzése. Agrárpolitikai és agrárstratégiához kapcsolódó dokumentumok elemzése.
5.	A hatékonyság és a jövedelmezőség alakulását befolyásoló termelési tényezők értékteremtő képessége, annak időbeni változásai.	A magyarországi Tesztüzemi Információs Hálózat adatbázisa alapján a hízótartó és kocatartó egyéni gazdaságok adatai (2007-2013).	Lineáris regresszió Regressziós együttható Pratt-mutató

Forrás: saját összeállítás (2016)

3. EREDMÉNYEK

3.1. A magyar sertéságazat helyzetének értékelése

A magyar sertéságazat jelenlegi helyzetének összefoglalásához a SWOT elemzést alkalmaztam, amelyet a szakirodalmi források (Fórián, 2008; Illés és Bíró, 1998; Bartha, 2012) és doktori kutatásaim alapján készítettem el. A SWOT mátrix a hazai sertéságazat jelenlegi helyzetét, a belső jellemzőket és a külső hatásokat foglalja össze. Ki kell emelnem, hogy ez a SWOT mátrix a teljes ágazatra vonatkozik, a jellemzők eltérőek lehetnek az egyéni gazdálkodók és a társas vállalkozások esetén, illetve a különböző méretű és elhelyezkedésű vállalkozások esetében. A magyar sertéságazat SWOT elemzését foglalja össze a 2. táblázat.

2. táblázat: A magyar sertéságazat SWOT elemzése

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<p>Fogyasztás hagyományos, magas minőségű termékek; fogyasztói hűség; Kiváló Magyar Sertés védjegy</p> <p>Kereskedelem és export-import az export mennyisége meghaladja az import mennyiségét; a hústermelés meghaladja a hazai keresletet; ÁFA csökkentés</p> <p>Feldolgozás támogatási lehetőségek (pl. fiatal gazda); hitelkonstrukciók kkv-k és mikro vállalkozások számára; jól ismert márkák (Pick, Herz, Gyulai) feldolgozóipari hagyományok (kézműves jellegű termékek)</p> <p>Termelés és tenyésztés kedvező természeti viszonyok; sertés hústermelés hagyományai; takarmányellátottság; állatjóléti és állategészségügyi feltételek; élelmiszerbiztonsági rendszerek megléte; a magyar sertésállomány jó egészségi állapota; támogatási lehetőségek (pl. fiatal gazda); hitelkonstrukciók kkv-k és mikro vállalkozások számára</p>	<p>Fogyasztás az import húsok és hústermékek növekedése; csökkenő sertés húsfogyasztás; sertés húsból készült termékek gyengébb marketingje; ár érzékeny fogyasztók</p> <p>Kereskedelem és export-import az import húsok és hústermékek növekedése; olcsóbb árfekvésű import húsok és hústermékek; piacvesztés (oroszbországi embargó); erős versenyhelyzet az uniós piacon; feketegazdaság problémája</p> <p>Feldolgozás a feldolgozóipar támogatásainak szűkösége; idegen tőke számára nem vonzó az ágazat; gyenge a termékpiaca (ellátási lánc); magas energiaárak</p> <p>Termelés és tenyésztés szakképzett munkaerő hiánya, a magas szakmai színvonalú termelők hiánya; specializáció hiánya; együttműködés hiánya; feketegazdaság problémája; kevés a szakképzési lehetőség; csökkenő technikai színvonal; a befektetések megtérülése alacsony; gyenge ellátási lánc</p>
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<p>Fogyasztás a sertés húsfogyasztását népszerűsítő marketing kampányok; prémium termékek előállítása; mangalica termékek népszerűsége; magasabb hozzáadott értékű termékek előállítása</p> <p>Kereskedelem és export-import a sertés húsfogyasztását népszerűsítő marketing kampányok</p> <p>Feldolgozás kis (házi) vágóhidak létrehozása; új vágóhidak létesítése; együttműködés a sertés ellátási lánc szereplői között</p> <p>Termelés és tenyésztés kommunikáció fejlesztése a szektor szereplői között; átfogó agrárstratégia megalkotása és bevezetése</p>	<p>Fogyasztás piac szűkülése; negatív marketing kampányok; a csökkenő hazai termelés csökkentheti a hazai terméket kedvelő fogyasztók lojalitását</p> <p>Kereskedelem és export-import áringadozások; orosz embargó fenntartása</p> <p>Feldolgozás szigorú környezetvédelmi szabályozás; energiaárak növekedése</p> <p>Termelés és tenyésztés energiaárak növekedése; takarmányárak növekedése; rövidtávú tervezés túlsúlya; szigorú környezetvédelmi szabályozás</p>

Forrás: saját összeállítás

3.2. A vagyoni helyzet mutatóinak elemzése

A 2007 és 2013 közötti években **országos szinten** összesen **404 sertéstartó gazdaság** szolgáltatott adatot a tesztüzemi rendszerben. Ez a tulajdoni forma szerint megkülönböztetve **304 sertéstartó egyéni gazdaságot és 100 sertéstartó társas gazdaságot** jelentett. Azon **sertéstartó gazdaságok** kerültek a vizsgálatba, akik **folyamatosan** minden évben adatot szolgáltatottak a könyvelő irodák felé tehát a teljes vizsgált időszakra vonatkozóan van adatuk. Ezután a tulajdoni forma szerinti csoportosítást végeztem el, külön választottam az **egyéni és társas** sertéstartó gazdaságokat. A szűrés után megállapítható volt, hogy jelentősen lecsökkent az elemszám, azonban ez a csoport reprezentálja legjobban a sertéstartásból élő gazdaságokat, a folyamatos adatszolgáltatásnak köszönhetően mélyebb szakmai elemzésekre és összehasonlításokra is sor kerülhetett.

A vizsgálat során mutatószámokat képeztem, melyek csoportosítása a 3. táblázatban látható, a megnevezések után zárójelben található kódszámok, amely alapján az adatok beazonosíthatók. A kódokat az, AKI Tesztüzemi adat kérdőíve alapján 2013. évben kiadott megnevezések és panel kódok alapján nevesített adatok szerint készítettem.

3. táblázat: A vizsgálat során alkalmazott mutatószámok és csoportosításuk

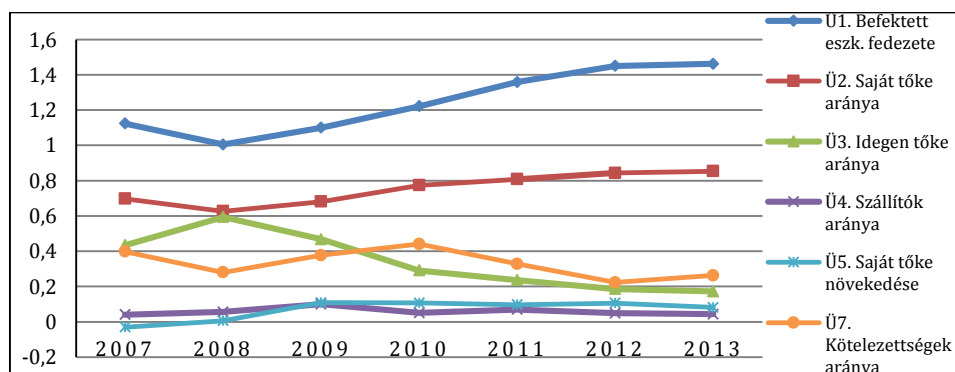
MUTATÓ	A MUTATÓK MEGNEVEZÉSE ÉS SZÁMÍTÁSÁNAK MÓDJAI
I.	Vagyoni helyzet mutatói
Ü1	Befektetett eszközök fedezete
Ü2	Saját tőke aránya
Ü3	Idegen tőke aránya
Ü4	Szállítók / Kötelezettségek
Ü5	Saját tőke növekedésének mértéke
Ü7	Hosszú lejáratú kötelezettségek / Kötelezettségek
II.	Jövedelmezőségi mutatók
Ü9	Eszköz arányos eredmény (ROA)
Ü10	Saját tőke jövedelmezősége (ROE)
Ü11	Nettó profithányad (ROS)
Ü12.	Nyereség-hányad
Ü13.	Béreköltség hányad
III.	Hatékonysági mutatók
Ü14	Eszközhatékonyság
Ü15	Tárgyi eszköz hatékonyság
Ü16	Bérhatékonyság
Ü17	Saját tőke hatékonysága
IV.	Likviditási helyzet mutatói
Ü8	Nettó forgótőke
Ü18	Likviditási mutató
Ü19	Likviditási gyorsráta
Ü20	Likviditási mutató 3.
Ü21	Készpénz likviditás
Ü22	Dinamikus likviditás
V.	Támogatások mutatói
Ü6	Vissza nem térítendő támogatás / Saját tőke
Ü23	Mezőgazdasági terület - üzemek által használt terület / Üzemi összes terület
Ü24	Támogatások összesen* / Eszköz összesen
Ü25	Állatjóléti támogatások / Támogatások összesen
Ü26	Állategészségüggyel kapcsolatos támogatások / Támogatások összesen

*Megjegyzés: Támogatások adatoknál beruházási támogatásokat kivéve

Forrás: saját összeállítás

A **befektetett eszközök fedezete (Ü1)** mutató átlagos értéke abszolút jónak tekinthető, mind a hét évben 100% feletti, amely egyértelműen jelzi, hogy a tartós eszközöket teljes egészében tartós forrással, saját tőkével finanszírozzák a sertéstartó egyéni gazdaságok. A 2011 és 2013 közötti években a befektetett eszközök értéke tovább nőtt a sertéstartó egyéni gazdaságoknál, ez a kedvező pénzügyi helyzetüknek köszönhető, ami lehetőséget adott további eszközök beszerzésére. Az elemzés során megállapítható, hogy a befektetett eszközök és a saját tőke között az összhang vizsgálat eredményes. A **saját tőke aránya (Ü2)** mutató a vagyoni helyzet legfontosabb vertikális mutatója jelzi, hogy az átlagos értékek mind a hét évben 62% feletti, amely még a szigorúbb feltételek esetén is egyértelműen kedvezőnek tekinthető (átlagosan 20% idegen tőkével finanszírozzák működésüket a gazdaságok). Különösen kedvezőnek tekinthető a mutató értékének folyamatos növekedése, mely kedvező képet fest a sertéstartók **tőke ellátottsági szintjéről**. A vagyoni helyzet mutatóinak alakulását tekintve ki kell emelni, hogy a forrásszerkezeten belül, a saját tőke részaránya a sertéstartó egyéni gazdaságoknál kedvező. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a tőkerész arány nagyságát befolyásolja a gazdaságok által végzett tevékenység típusa. Az **idegen tőke aránya (Ü3)** mutató a sertéstartó egyéni gazdaságok eladósodottságát jelzi, ami 2007-ről 2008-ra közel 16%-os értéke a kötelezettségek növekedését jelzi, de már 2009-től folyamatosan csökkenő tendencia tapasztalható. Az idegen tőke arányának csökkenése növeli a sertéstartó egyéni gazdaságok tőkehelyzetének stabilitását. Ez is visszautal a gazdaságok tőkeerősségére, azaz jelentős a saját tőke aránya. Egy **visszafogott finanszírozási stratégiára** történő átállást is jelez, ugyanakkor mutatja a pozitív előjelű nettó forgó tőke értékét, amely egyre nagyobb abszolút értékeket vesznek fel. A rövid lejáratú kötelezettségeken belül a továbbra is komoly szerepük van a sertéstartó egyéni gazdaságok életében a **szállítóknak (Ü4)**, akik a működésük során, mint **kényszerhitelezők** jelennek meg, mivel a gazdaságok **csúsztatott határidőn** túl fizetik ki a szállítói tartozásaikat. A vizsgált időszak átlagos értékei kedvezőek, az idegen tőkén belül folyamatosan csökkent a rövid lejáratú kötelezettségek aránya. A hitelhez jutás feltételei megváltoztak és egyre jobban beszűkül a hitelhez jutás lehetősége, mivel a sertéstartó gazdaságok nehezen kapnak hitelt, ha mégis az rövidebb lejáratú hitel csupán. A **saját tőke növekedésének mértékében (Ü5)** csekély mértékű növekedés indult el, de a további években jól látható, hogy az egyes éveknél hullámzó a mérlegszerinti eredmény értéke, amit az átlagos adatok jól mutatnak. A hét évre összesített matematikai átlaga 6,8%-os nyereséget hozott, amely igen kismértékű értéknek tekinthető. A **hosszú lejáratú kötelezettségek és a kötelezettségek összesen** mutatók (**Ü7**) arányait tekintve az elért eredmények jól jelzik, hogy a sertéstartó egyéni gazdaságok rendelkeztek hosszú lejáratú hitellel. Kiemelendő, hogy 2008-ban volt a legnagyobb hitel felvétel, ami az összes kötelezettségnek 37,7%-át prezentálja. A következő években a hosszú lejáratú hitelek folyamatosan csökkentek, a rövid lejáratú kötelezettségek értékei kis mértékben változtak, amelynek hatására kötelezettségek összesen értékei csökkenő tendenciát jeleztek. A vagyoni mutatóinak alakulását *ismerteti az 1. ábra*.

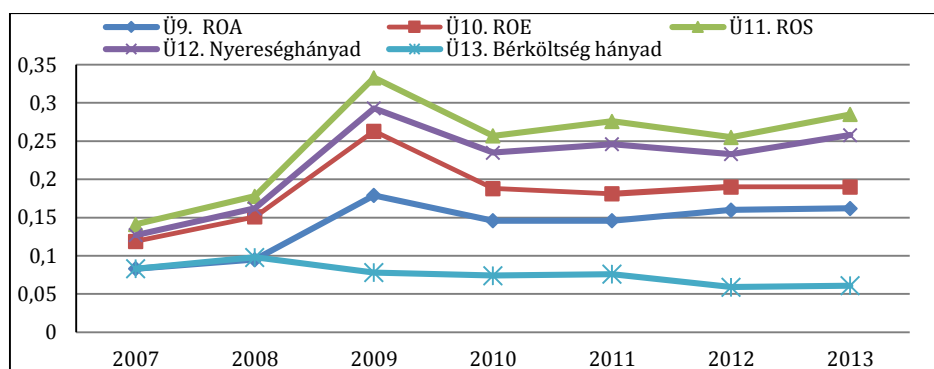

1. ábra: A vagyoni mutatók alakulása a sertéstartó egyéni gazdaságok átlagos értékei alapján
 Forrás: saját számítás a magyarországi tesztüzemi rendszer adatbázisa alapján.

3.3. A jövedelmezőségi és likviditási mutatók eredményeinek elemzése

A ROE mutató elemzése jelzi a gazdaságok és a befektetők által befektetett tőke megtérülését, amely felkeltheti a potenciális befektetők érdeklődését, így a jelenlegi és az esetleges jövőbeli partnerek számára egyaránt fontos a mutató értékének alakulása.

Az **eszköz arányos eredmény** – ROA – (Ü9), a **saját tőke jövedelmezősége** – ROE – (Ü10), a **nettó profithányad** – ROS – (Ü11) és a **nyereséghányad** (Ü12) mutatóknál megállapítható, hogy mindegyik mutató átlagos értéke ugyanazt a trendet követi a 2007 és 2009 közötti években történő intenzív növekedés után, majd a 2010 és 2013 közötti években a mutatók évenkénti átlagos értékeit csökkenő tendencia jellemzi. Az adatok alapján megállapítható, hogy a növekedés az adózott profit növekedését jelenti, ez a tény mutatja, hogy a sertéstartó egyéni gazdaságok részéről megjelent az önfinanszírozó képesség. Ez a gazdaságok eredményességének javulását veti fel, ami összefüggésben van a saját tőke arányának növekedésével. A 2009. év kiemelkedik a többi év közül, ahogy azt a mutatók értékei jól jelzik. Fontos megjegyezni, hogy a ROS mutató értékei a vizsgált időszakban végig meghaladták ROE mutató értékét, ami azt mutatja, hogy az értékesítés nettó árbevétele a saját tőke szintjét nem tudta elérni. Ha a teljes vizsgált időszakot (2007-2013) vesszük alapul, akkor elmondható, hogy az évi átlagos növekedés mértéke mindegyik mutató esetén pozitív értéket vett fel. A **bérbérlés hányad** (Ü13) számításánál a személyi jellegű ráfordítások (a bérbérléshez a bérhez kapcsolódó adók és járulékok is hozzátartoznak) és az értékesítés nettó árbevétel arányának a vizsgálatkor megállapítható, hogy a személyi jellegű ráfordításoknál 2008-ban gyenge növekedés után a **következő években már csökkenő értékeket vett fel**. A jövedelmezőségi mutatók (ROA, ROE, ROS, nyereséghányad) alakulását *ismerteti a 2. ábra*.

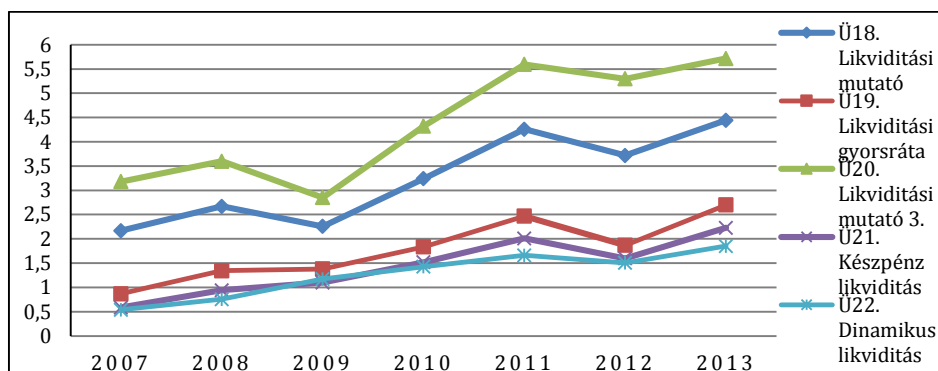
2. ábra: A jövedelmezőségi mutatók alakulása a sertéstartó egyéni gazdaságok átlagos értékei alapján

Forrás: saját számítás a magyarországi tesztüzemi rendszer adatbázisa alapján.

A **likviditási helyzet** mutatóinak vizsgálatakor megállapítható, hogy rendkívül magas a likviditási arány, amely mutatja a jó hitelképesség jeleit, de ezzel párhuzamosan azt is jelzi, hogy a sertéstartó egyéni gazdaságok túl sok erőforrást kötnek le forgóeszközökben. Igaz, hogy a vizsgált időszakban ingadozó értékeket láthatunk, de összességében biztonságos rövid távú fizetőképességről beszélhetünk.

A **nettó forgótőke** (Ü8) mutató fontos jelzője a sertéstartó egyéni gazdaságok fizetőképességének. A sertéstartó egyéni gazdaságok a felmerült rövid lejáratú kötelezettségeknek eleget tudtak tenni a vizsgált időszakban. A pénzügyi helyzet alakulása rendkívül kedvezően alakult a sertéstartó egyéni gazdaságoknál, amely a stabilitásukra utal. A **likviditási** (Ü18) mutató alapján a gazdaságok pénzügyi helyzetének megítéléséhez a forgóeszközök struktúráját a likviditás mértéke szempontjából értékelni kell. A 2007 és 2013 közötti években végig tapasztalható optimális értéke bőven meghaladja az 1,8-as jó likviditási

értékeket, de 2011-ben és 2013-ban meghaladja 4-et is. A **likviditási gyorsráta (Ü19)** mutató aránya a legnehezebben mobilizálható készletek nélkül a maradék forgóeszköz milyen mértékben tudja biztonságosan finanszírozni a rövidlejáratú kötelezettségeket. A hét évre összesített értékek számtani átlaga 4,35, ilyen magas értékek már a túl nagy gyorslikviditásra utalnak, de hitelnyújtás szempontjából ideálisak. A **likviditási mutató 3. (Ü20)** elnevezésű mutató a forgóeszközök követelések nélküli és a hozzáadott készletek értékének arányát mutatja a rövid lejáratú kötelezettségekhez. A forgóeszközök összesen változó értékei a készletek intenzív növekedésének hatására a 2007-2013 közötti években 2,851 és 5,715 közöttiek voltak, amely jelzi, hogy a fenn álló rövid lejáratú kötelezettségeket biztonságosan fedezni tudta. A **készpénz likviditás (Ü21)** mutató 2007. évi 0,585 és 2008. évi 0,943 értékei még kedvezőek a gazdaságok számára, hiszen az esedékes rövid lejáratú kötelezettségeket nem egy időben kell pénzeszközben kiegyenlíteni. Ilyen magas értékek már a túl nagy készpénzlikviditásra utalnak, ami azt jelenti, hogy átlagosan a rövid lejáratú kötelezettségek kétszerese áll rendelkezésre pénzeszközként a gazdaságokban. A **dinamikus likviditási (Ü22)** mutató az üzemi (üzleti) tevékenység eredménye jelzi, hogy 2007-2008-ban a szokásos üzletmenetből nem tudták biztosítani a rövid lejáratú kötelezettségek fedezetét. De már az üzemi (üzleti) tevékenység eredménye 2009 és 2013 közötti években az intenzív növekedésének hatására 117,4% és 185,1% közötti értékei kedvezően alakultak, ami jól működő gazdaságot mutat a kiemelt években (a hazai és nemzetközi gyakorlatban elvárt mutató értéke 50 % körül van). A likviditási helyzet mutatóinak alakulását a 3. ábrán foglaltam össze.

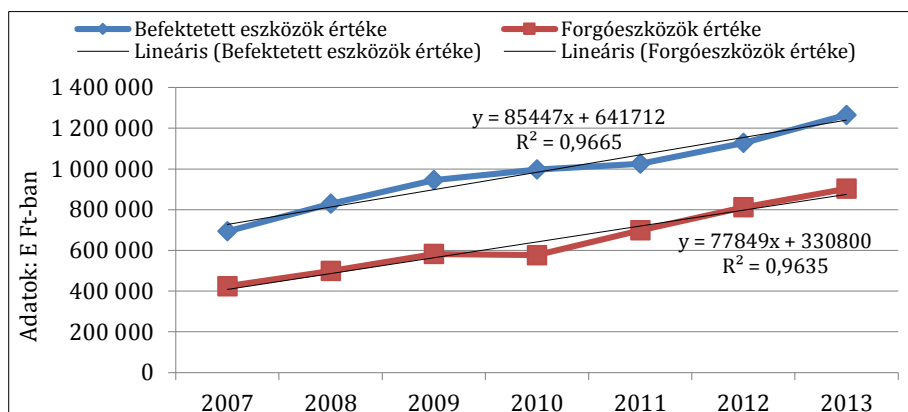
3. ábra: A likviditási mutatók alakulása a sertéstartó egyéni gazdaságok átlagos értékei alapján
 Forrás: saját számítás a magyarországi sertéstartó rendszer adatbázisa alapján.

A rövid lejáratú kötelezettségek kifizetése a fizetőképességben nem okoz gondot, **mivel nem egyszerre kell** a kötelezettségeket kifizetni, hanem csak a kis hányadát. (Ha túl sok pénzeszköz áll a gazdaságoknál rendelkezésre a rövid lejáratú kötelezettségek fedezetére, az jelentősen csökkentheti a jövedelmezőséget. Magas állományú, sok millió forintos lekötetlen pénzeszköz állományról beszélhetünk, amely a minimális – sokszor nulla – hozamot hozó folyószámlákon vagy pénztárakban található.

3.4. A vagyonstruktúra és tőkestruktúra vizsgálat

A vizsgált hét év átlag adatai lehetővé teszik és módszertani szempontból is elfogadhatóan biztosítják a trendszámítás alkalmazását. Az eszköz összesen csoporton belül a két fő eszköz csoport értékeinek alakulása lineáris trendvonalakkal közelíthető meg. Lineáris trendfüggvényt illesztve azok egyenleteiből látható, hogy a növekedés évi átlagos értéke a befektetett eszközök (y) esetén 85 447 E Ft, míg forgóeszközök (y) esetén 77 849 E Ft-ot prezentált. A befektetett eszközök értékénél az illeszkedés szorossága jó, $R^2=0.966$ a korrelációs koefficiens értéke alapján.

A forgóeszközök értékénél az illeszkedés szorossága $R^2=0.963$ a korrelációs koefficiens értéke alapján. Azonban befektetett eszközök és a forgóeszközök arányát megvizsgálva látható, hogy ez az arány nem változott számottevően a vizsgált időszakban. Az illesztett lineáris trendfüggvények meredekségére mindkét főeszköz csoport esetében nullához közeli érték adódott. A befektetett eszközök és forgóeszközök értékeinek vizsgálatát szemlélteti a 4. ábra.

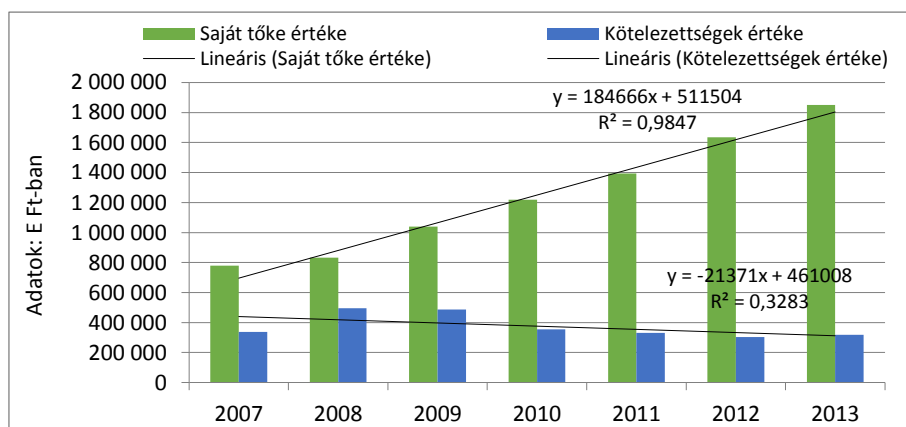

4. ábra: A befektetett eszközök és forgóeszközök átlagos értékeinek vizsgálata

Forrás: saját számítás a magyarországi testületi rendszer adatbázisa alapján

A tőkestruktúra vizsgálat értékelésekor, mivel a sertéstartó egyéni gazdaságokról van szó, fontos megjegyezni, hogy a sertéstartó egyéni gazdaságok a meglévő tartalékaikból, önerőből próbálják biztosítani a működésüket. A befektetett eszközök értékének növekedését a gazdaságok akkor tudják elérni, ha a tartósan befektetett tárgyi eszközöket szereznek be, mint pl.: a műszaki berendezések, a gépek, a felszerelések és járművek.

A vizsgált hét évben a sertéstartó egyéni gazdaságoknál az **összes eszköz állomány** folyamatos **növekedésének** finanszírozási vetületét vizsgálva az átlagos eredmények alapján megállapítható, hogy ennek forrását a saját tőke növekedése biztosította. A rövid lejáratú kötelezettségek a sertéstartó egyéni gazdaságoknál az operatív működéshez kapcsolódó a szükséges rövidlejáratú kötelezettségeket tartalmazzák. A vizsgált időszakban az átlagértékek adatai a rövid lejáratú kötelezettségek csoportjába tartozó folyamatos szállítói tartozásokat meglétét mutatja, amely egy egyenletesen tartozást rendező fizetőképességet jelez. A saját tőke és a kötelezettségek átlag értékeinek vizsgálatát mutatom be az 5. ábrán.

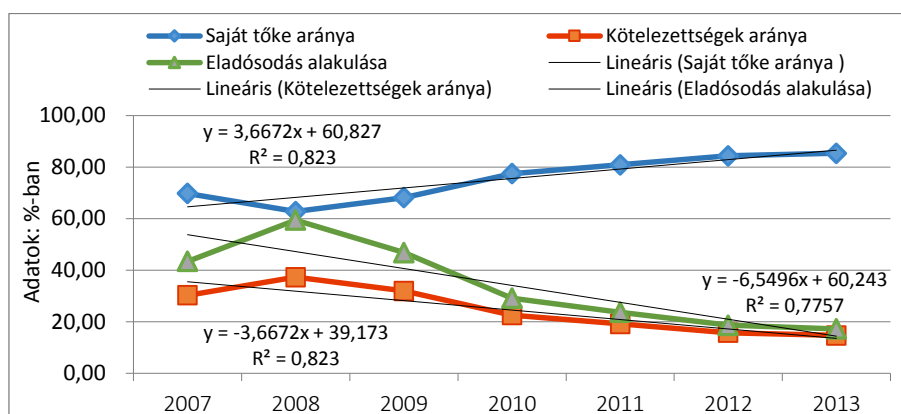

5. ábra: A saját tőke és a kötelezettségek átlagos értékeinek vizsgálata (2007-2013)

Forrás: saját számítás a magyarországi testületi rendszer adatbázisa alapján

A sertéstartó egyéni gazdaságok vagyoni összetételét vizsgálva az adatok alapján megállapítható, hogy a befektetett (tartós) eszközök aránya domináns, hiszen az adatok is jól mutatják a folyamatos növekedést, ezzel szemben az eredményeként a forgóeszközök értékének aránya is növekszik.

A sertéstartó egyéni gazdaságok eladósodottsága 2008-ban volt a legnagyobb, közel 60%-ot ért el, ez annak is tudható, hogy a gazdasági válság hatásai elérték a sertéságazatot, a felvásárlási árak változásának hatására a finanszírozásukban likviditási gondok merültek fel. A vizsgált időszakban a külső finanszírozástól való pénzügyi függés lassú tendenciájú. Az évenkénti eladósodása igen hullámzó, de az is tény, hogy folyamatosan csökken az eladósodás mértéke. A saját tőke, a kötelezettségek és az eladósodás arányainak vizsgálatát *szemlélteti a 6. ábra.*

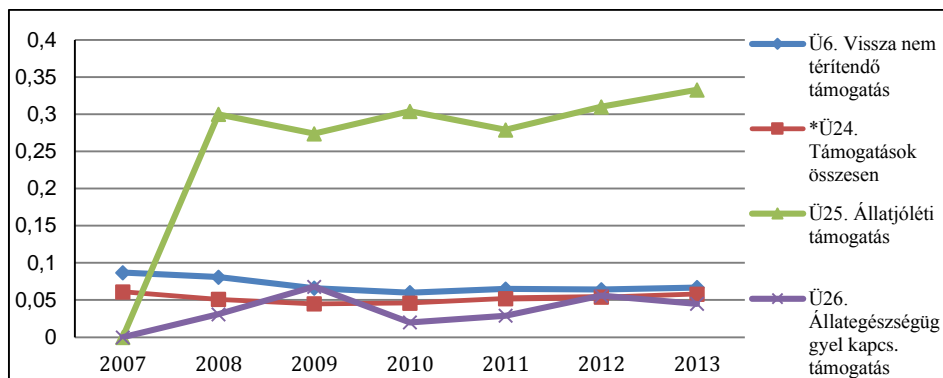
6. ábra: A saját tőke, a kötelezettségek és az eladósodás arányainak vizsgálata (2007-2013)

Forrás: saját számítás a magyarországi tesztüzemi rendszer adatbázisa alapján

3.5. Támogatások vizsgálata

A vissza nem térítendő támogatás és a saját tőke arányát (Ü6) adatainak az értékelése során megállapítást nyert, hogy a sertéstartó egyéni gazdaságoknál az egyéb bevételként figyelembe vett vissza nem térítendő támogatások az adózás előtti eredmény 6-10% közötti értékét reprezentálták a vizsgált időszakban. A sertés ágazatot az EU nem támogatja, de egyes támogatási rendszerben lehetőségük van többféle jogcímen támogatások elnyerésére.

A támogatások összesen és az összes eszközérték (Ü24) aránya vizsgálatokor megállapítható, hogy a támogatások kismértékben befolyásolták az összes eszköz növekedésének értékét. A sertéstartó egyéni gazdaságok **Állatjóléti támogatások az összes támogatás (Ü25)** aránya szempontjából is megvizsgáltam. Az összes támogatáshoz viszonyítva az átlagos adatok alapján megállapítható, hogy 2008-ban 30%-os intenzív növekedése után, a 2009 és 2013. években 27,4 és 33,3% között változott. **Állategészségüggyel kapcsolatos támogatások és az összes támogatás (Ü26)** aránya vizsgálatainak eredménye azt mutatta, hogy a vizsgált időszakban a mutató értéke kismértékű volt (2-6,8%), pedig az Állategészségüggyel kapcsolatos támogatásokat növelni kell, hogy a sertéstartó egyéni gazdaságok minél jobban meg tudjanak felelni az EU állatjóléti szabályaiknak. A támogatások mutatóinak alakulását *szemlélteti a 7. ábra.*

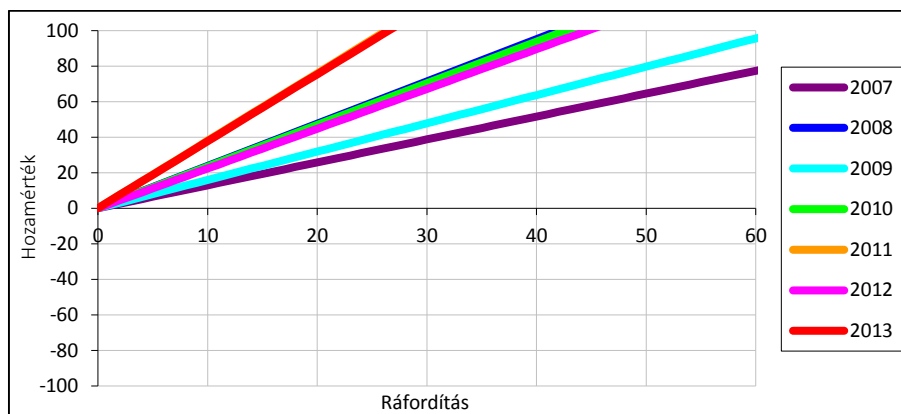
(*kivéve beruházási támogatás)

7. ábra: A mezőgazdasági támogatások átlagos adatai

Forrás: saját számítás a magyarországi tesztüzemi rendszer adatbázisa alapján.

3.6. A hízótartók és kocartartók termelési tényezőinek változásai

Az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI) rendelkezésemre bocsátotta a 2007 és 2013 közötti évekre vonatkozó natúr üzem soros adatokat, mind a hízótartókra és kocartartókra vonatkozóan. Az országos adatbázisban a 2007-2013 közötti időszakban az adatszolgáltatásban **1170 hízótartó gazdaság** és **786 kocartartó gazdaság** vett részt. A gazdaságok adatait szűrésnek vettem alá, azokat, akik a 2007 és 2013 közötti időszakra vonatkozóan **minden évben folyamatosan adatot tudtak szolgáltatni**, azok adatait kiemeltem és az adatokkal további számításokat és vizsgálatokat végeztem el. A szűrés jelentős mértékben lecsökkentette a gazdaságok számát, az adatok szűkítését követően végeredményben a **hízótartóknál negyven egyéni gazdaság** és három társas gazdaság maradt, a további adatok számításánál a három társas gazdaság adataival nem végeztem számításokat a csekély minta elemszám miatt. A **kocartartóknál** elvégzett szűrést követően **huszonegy egyéni gazdaságra** és három társas gazdaságra szűkült a gazdaságok száma. A hízótartás hozamérték függvényei ideális állapotokat mutatnak, amikor, többek között az olvasható le róluk, hogy 2008-ban 40 Ft hozamértéket 30 Ft költségráfordítással lehetett előállítani, ill. termelték meg, és ugyanezt a hozamértéket 2013-ban már 10 Ft ráfordítással elő lehetett állítani. A termelési tényezők ideálisnak tekinthető egységnyi értékű bővítéséhez képest csekély mértékű hatékony értékteremtésre képesek. Azonban a függvénygörbék (egyenesek) az évenkénti változásokat reálisan tükrözhetik. Csak természetes egységekben megvalósuló bővítések jöhetnek szóba (pl. egész számú hízó beállítása, vagy ugyancsak egész számú trágyatároló építése). A hízótartás hozamérték függvényeit a 8. ábra mutatja be.

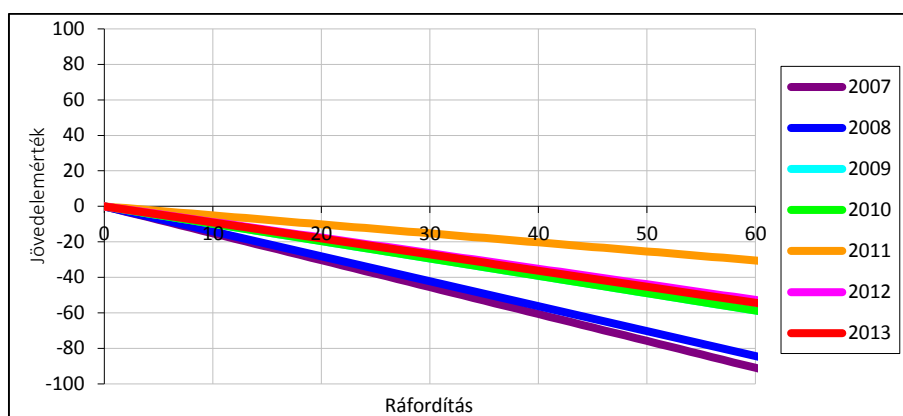

8. ábra: A hízótartás hozamérték függvényei (2007-2013)

Forrás: saját szerkesztés a magyarországi tesztüzemi rendszer adatbázisa alapján

A hizótartás jövedelemfüggvényeit a 9. ábra mutatja be. Értékeit jól jelzik a jövedelem függvényeinek negatív iránytangensei, amelyek az ágazatnak az uniós támogatások nélküli veszteséges helyzetét mutatják, és azok távlati megszűnésével prognosztizálható végzetes következményeket sejtetnek.

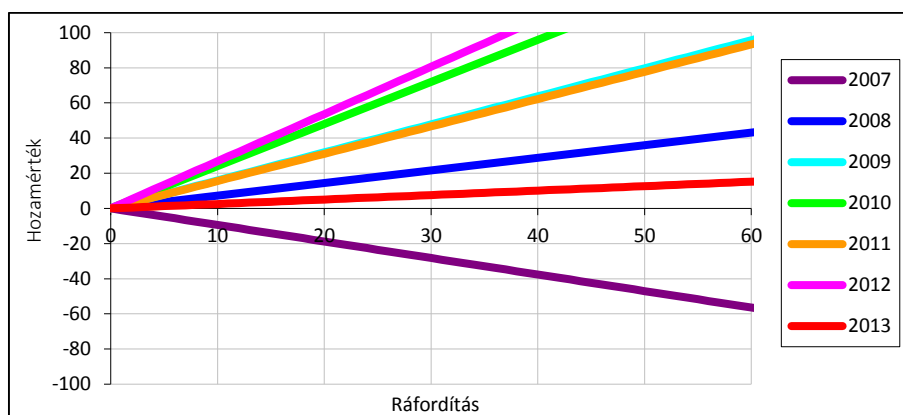

9. ábra: A hizótartás jövedelemfüggvényei (2007-2013)

Forrás: saját szerkesztés a magyarországi teszüzemi rendszer adatbázisa alapján

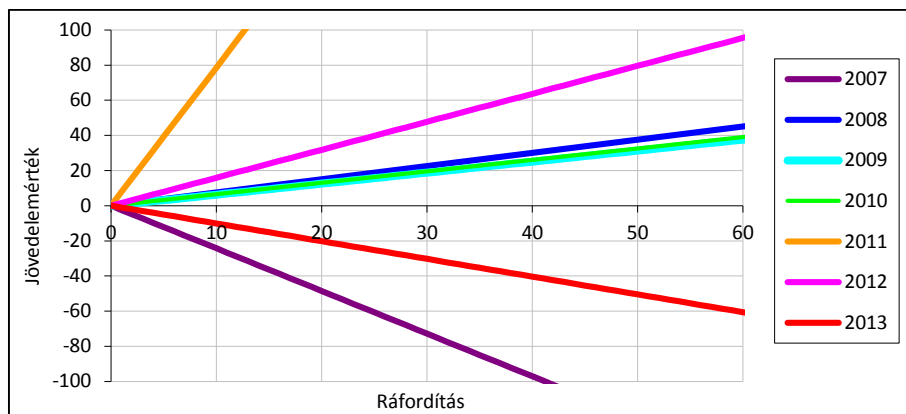
A kocartatás hatékonyságának és jövedelmezőségének helyzetét a hizótartásnál alkalmazott szerkezetben mutatom be. A megjelenő takarmányválság háttérbe szorította az életképességüket és a versenyképességüket. Az ilyen kiemelkedően magas takarmányárak mellett csak nehezen lehet az előírt követelménynek megfelelni. A folyamatosan növekvő takarmány árakat a gazdaságok nem tudták az eladási áraikban kompenzálni, pedig ez az inputok árának emelkedésekor megszokott tendencia lenne, ezzel szemben csökkentek az eladási árak. A veszteséges termelést az elérhető támogatások által kompenzálják, mint a növénytermesztésből származó támogatások és az állatokhoz kapcsolódó támogatások. A növénytermesztés egyik legbizonytalanabb eleme a folyamatos időjárás változása, amely gyakran és jelentősen beleszól a gazdaságok működésébe.

A takarmányárak évenkénti összehasonlítása során megállapítható, hogy 2007-ben a takarmányárak túl magasak voltak, amely az előző év igen aszályos időjárásának is köszönhető, ami nagymértékben befolyásolta növekvő takarmányárakat. A kocartatás hozamérték függvényeit és a jövedelem függvényeit mutatja be a 10. és 11. ábra.

10. ábra: A kocartatás hozamérték függvényei (2007-2013)

Forrás: saját szerkesztés a magyarországi teszüzemi rendszer adatbázisa alapján

11. ábra: A kocartás jövedelem függvényei (2007-2013)

Forrás: saját szerkesztés a magyarországi testüzemi rendszer adatbázisa alapján

Ha a tendenciákat (értékstabilitást, folytonos növekedést, vagy csökkenést) keressük a regressziós együtthatók időbeni alakulásában, már nehezebb a feladat. Értelemszerűen, értékstabilitást csak az előjel stabilitással bíró tényezők esetében kereshetünk. Folyamatos növekedést, vagy csökkenést nem tapasztaltam. A bérköltségeknél fedezhető fel - főbb vonalaiban- kis ingadozású értékstabilitás. Ezek mögött az a vezetői megfontolás húzódnak meg, amely a bérnövekedéstől - nem alaptalanul - egy elvárt hozamnövekedést remél.

Összefoglalásként megállapítható, hogy a hozamérték és jövedelem függvényeknek a két sertésenyésztési ágazatban történt vizsgálata eredményeként **összességében** megállapítható tény, hogy **mindkét sertéságazat rendelkezik jelentős hatékonysági tartalékokkal**. A hozamérték és jövedelem függvények regressziós együtthatóinak táblázatait egybevetve, a jövedelemfüggvényeknél a negatív értékek dominanciája figyelhető meg szemben a hozamértékek függvényekre jellemző helyzettel. Pl. a hízótartó ágazat jövedelemfüggvényében már csak a gépkölcsönzés és a fenntartás költségei mutatnak néhány évben pozitív jövedelemhozadékot. Ráadásul már a két költség (gépkölcsönzés költsége és a fenntartás költsége) nem várt kiemelkedése és jó szereplése is elgondolkodtató. Mindezek alapján az előzőekben említettek megerősítik, azt a tény, hogy a sertéságazat támogatása uniós vagy hazai forrásokból, akár mindkettőből, még hosszabb ideig indokolt.

3.7. A hipotézisek értékelése

A kutatásom elején felvetett hipotéziseimet megvizsgálva megállapítható, hogy a **H1** hipotézisem **igazolódott**, hiszen a megváltozott makrokörnyezet hatásai változásokat idéztek elő a sertéságazatban. A hosszú évek során hazai **sertésállomány csökkenésének legfőbb okaiként** az állattartásnál **felmerült bizonytalanságot** és a kiszámíthatatlanságot, az elmúlt évtizedeket 4 szakaszra osztva **komplex módon foglaltam össze**. A csatlakozást követő években a sertésállomány létszáma tovább csökkent, ennek hatására a sertéságazat versenyképessége tovább romlott, a növekedés nem következett be.

H2 hipotézisem **igazolódott**, mert a sertéstartó egyéni gazdaságok **pénzügyi helyzete** megfelelő, stabilnak tekinthető. Mindemellett a sertéstartó egyéni gazdaságok túl sok erőforrást kötnek le forgóeszközökben, ezen belül a pénzeszközök átlagadatai igazolják a nagy **készpénz likviditást**, továbbá azt jelzi, hogy átlagosan a rövid lejáratú kötelezettségek kétszerese áll rendelkezésre pénzeszközként a gazdaságokban. Az átlag adatok alapján megállapítható, hogy a sertéstartó egyéni gazdaságokban összességében biztonságos rövid távú fizetőképesség mutatkozik.

H3 hipotézisem **igazolódott**, mivel az eszközök jövedelemtermelő képessége nőtt, ami jelzi az adózott profit növekedését, ez a tény a sertéstartó egyéni gazdaságok önfinanszírozó

képességének javulását veti fel. Az összes eszköz állomány folyamatos növekedésével az adózott eredmény tovább nőtt, ez által nyereséget tudtak realizálni. Az eszközarányos eredmény (ROA), a megtérülés jól megmutatja, hogy a teljes eszközállomány mekkora jövedelemtermelő képességgel bír a vizsgált időszakban.

H3a hipotézisem **igazolódott**, mert a sertéstartó egyéni gazdaságoknál az összes tőkéjének – de elsősorban saját tőkéjének – hullámzó eredményhozamot prezentál. A vagyoni helyzet mutatóinak alakulását tekintve ki kell emelni, hogy a forrásszerkezeten belül, a saját tőke részaránya a sertéstartó egyéni gazdaságoknál kedvező. A sertéstartó egyéni gazdaságok részéről megjelent egy önfinanszírozó képesség, amely eredményeként a sertéstartó egyéni gazdaságok javulását veti fel, ez összefüggésben van a sajáttőke arányának növekedésével.

H4 hipotézisem **részben igazolódott**, mivel EU nem támogatja a sertéstartó gazdaságokat, de lehetőségük van a támogatási rendszer során, egyes jogcímenek pályázatok elérésére, ugyanígy megállapítható, hogy az elérhető támogatások által megnövekedett a bevételük. A kisméretű sertéstartó egyéni gazdaságok esteében ez azonban nem elegendő, mivel a támogatásokból származó előnyök nem segítették elő, hogy lehetőségük legyen új piacok megszerzésére. A fejlesztéseket nem tudták külső finanszírozási forrásokkal kiegészíteni, így a támogatások nem indukáltak jelentősebb beruházás növekedést.

H5 hipotézisem **igazolódott**, mert a vizsgált hét év átlagadatai módszertanilag is lehetővé teszik a trend számítás alkalmazását. Az összes eszköz állomány intenzív növekedésének forrását a gazdaságok a saját tőke növekedésével tudják biztosítani. Az elért átlag adatok alapján megállapítható, hogy a hízótartók és kocartartók hozama és jövedelmezősége jól elkülöníthető különbséget mutat. A hozamérték -, és jövedelem függvények a hízótartó és kocartartó sertéstartó ágazatban történt vizsgálata eredményeként összességében megállapítható, hogy **mindkét ágazat típus rendelkezik jelentős hatékonysági tartalékokkal.**

A tesztüzemi rendszer magyarországi adatbázisa alapján elvégzett kutatásaim vizsgálatainak eredményeként megállapítható, hogy a sertéságazat pénzügyi helyzetét tekintve az európai uniós csatlakozást követően sem következett be a jövőbeni fejlődést jól megalapozó javulás. A magyar sertéstartó egyéni gazdaságok jövedelmezőségi mutatói csekély mértékben javultak ugyan, ez azonban nem volt elegendő a versenyképességük javításához.

4. ÚJ ÉS ÚJSZERŰ EREDMÉNYEK

1. A magyar sertéságazat fejlődésének rendszerszemléletű, részletes áttekintése 1945-től napjainkig. A vizsgálat eredményeként a hazai sertéságazat fejlődését **négy, jól elkülöníthető szakaszra** osztottam, a következők szerint: 1. szakasz: a második világháború hatásai és azt követő korszak (1945-1965); 2. szakasz: az állattenyésztés gyors ütemű fejlődése a rendszerváltás előtt (1966-1989); 3. szakasz: az Európai Unió csatlakozás előtti időszak (1990-2003); 4. szakasz: az Európai Unió csatlakozás utáni időszak (2004-2015). A sertéságazat értékelése során szakirodalmi források, hazai és nemzetközi statisztikai adatok, kutatási eredmények és saját kutatási eredményeim bevonásával elkészítettem **az ágazat részletes SWOT elemzését a fogyasztás, a kereskedelem és export-import, a feldolgozás valamint a termelés és tenyésztés szempontjai alapján.** A SWOT elemzés alapján elkészítettem a magyar sertéságazat egyszerűsített problémafáját is, valamint értékeltem a Kormány 2012-ben elfogadott sertésstratégia már bevezetett intézkedéseinek hatásait.

2. A magyarországi tesztüzemi rendszer primer üzemsoros adatai alapján megvizsgáltam az egyéni sertéstartó gazdaságok pénzügyi helyzetét a 2007-2013 közötti időszakban, a gazdaságok vagyoni helyzetének mutatói, jövedelmezőségi mutatói, hatékonysági mutatói, a likviditási helyzet mutatói, valamint a támogatások mutatói alapján. A szakirodalomban a vizsgált időszak értékeléséről elsődlegesen makro-szintű elemzések készültek, melyekben a sertéstartó egyéni gazdaságokra gyakorolt közvetlen változások hatásainak vizsgálata csak részcélként szerepelt.

A vizsgálataim eredményeként megállapítottam, hogy a **saját tőke növekedése csekély mértékű**, de ennek ellenére a **sertéstartó egyéni gazdaságok részéről megjelent egy önfinanszírozó képesség**, amely a gazdaságok eredményességének javulását veti fel, amely összefüggésben van a sajáttőke arányának növekedésével. A vagyoni helyzet értékelése során konklúzióként megállapítható **a konzervatív finanszírozási stratégia** megléte.

A tartós eszközök értékét meghaladja a tartós források érteke, amely elősegíti a forgóeszköz finanszírozást. Az idegen tőke arányának csökkenése növeli a gazdaságok tőkehelyzetének stabilitását. Az idegen tőke arányának csökkenése **azonban nem feltétlenül tudatos magatartás eredménye, hanem inkább a bizonytalanság hatásai miatt és a nehezebb hitelhez jutás miatt jelentkező magatartás eredménye.** A sertéstartó egyéni gazdaságok pénzügyi helyzete ugyan kedvező stabilitást, szabad mozgásteret mutat, de magas lekötetlen pénzeszköz állománnyal rendelkeznek, amit minimális hozamot hozó folyószámlákon és pénztárakban tartanak. Megoldás lehetne, ha beruházásokat hajtanának végre, amihez az elérhető pályázatok segítségével korszerűsíteni tudnák a gazdaságukat.

3. A magyarországi sertéstartó egyéni gazdaságok jövedelmezőségét vizsgálva rámutattam, hogy az egyéni sertéstartó gazdaságok évenkénti jövedelmezősége igen változó. A magyarországi tesztüzemi rendszer üzemsoros adatainak alapján megállapítást nyert, hogy az egyéni sertéstartó gazdaságok jövedelmezősége a gazdasági körülmények változásainak hatására igen változó. A vizsgálataim során a ROA és ROE mutatókat helyeztem a középpontba, ezáltal teljes körűen mutattam be a sertéstartó egyéni gazdaságok eszközeinek jövedelem-termelő képességét és tőkearányos jövedelmezőségét. **A elemzések eredményei alapján megállapítottam, hogy a sertéstartó egyéni gazdaságok vagyonstruktúrája és tőkestruktúrája növekedési tendenciát mutat.**

Az eszköz jövedelmezőségi (ROA) mutatók átlag adatai alapján a sertéstartó egyéni gazdaságoknál az eszközarányos megtérülés mutatói teljesen együtt mozogtak a többi profitabilitási mutatóval. A sertéstartó egyéni gazdaságoknál a jövedelmezőségi helyzet elemzése során megállapítottam, hogy a 2008 és 2013 közötti években az összes eszköz folyamatos erősödésének hatására a sertéstartó egyéni gazdaságok átlagos adatai alapján **az**

adózott eredmény a vizsgált időszakban végig nyereséget jelzett. A tőkearányos jövedelmezőségi (ROE) mutatónál a saját tőkearányos eredmény értékei pozitív elmozdulást mutatnak a sertéstartó egyéni gazdaságok eredményességében. A sertéstartó egyéni gazdaságok viszonylag szerény jövedelmezőségi mutatói közül kiemelkedik a tőkearányos jövedelmezőség (ROE), azonban a magas értéke viszonylag alacsony saját tőke arányának köszönhető. A befektetett eszközök és a forgóeszközök aránya azonban nem változott számottevően a vizsgált időszakban. A vizsgált időszakot összefoglalva az adatok is jól mutatják, hogy a ROA és a ROE mutatók értékében változás következett be, ami a 2010-2013-ig a gazdasági recesszió miatt fellépő vásárlóerő csökkenésével indokolható. Mindezek ellenére a **saját tőke folyamatos erősödésének hatásra gazdaságok átlagos adózott eredménye a vizsgált időszakban nyereséget mutat.** Összességében megállapítható, hogy a vizsgált időszakban a sertéstartó egyéni gazdaságok nyereségesek és működőképesek voltak, ami a javuló jövedelmezőségi mutatók értékei alapján megállapítható.

4. Értékeltem a magyarországi sertéstartó egyéni gazdaságok vagyonstruktúrájának és tőkestruktúrájának változásait a vizsgált időszakban. A magyarországi tesztüzemi rendszer primer üzemsoros adatai alapján kimutattam, hogy a **sertéstartó egyéni gazdaságok a saját tartalékaikból, önerőből próbálják biztosítani a működésüket.** A befektetett eszközök értékének növekedését idézte elő a tartósan befektetett tárgyi eszközöknél megjelenő műszaki berendezések, a gépek, a felszerelések és azok eszközeinek érték növekedése. A vizsgált hét évben a sertéstartó egyéni gazdaságoknál az **összes eszköz állomány** folyamatos **növekedésének** finanszírozási vetületét vizsgálva megállapítottam, hogy annak forrását a saját tőke növekedése biztosította.

A **vagyonstruktúra vizsgálat** során a befektetett eszközök és a forgóeszközök arányát megvizsgálva azonban látható, hogy az nem változott számottevően a vizsgált időszakban. Az illesztett lineáris trendfüggvények meredekségére mindkét főeszköz csoport esetében nullához közeli érték adódott. A hét évre mértani átlaggal meghatározva összesített évenkénti átlag értékek alapján a befektetett eszközöknél 60,82%-os átlagos növekedést jelent évente, a forgóeszközöknél 39,18%-ot mutat, amely kedvező értéknek tekinthető a vizsgált időszakban. A **tőkestruktúra vizsgálatnál** a saját tőke volumene a vizsgált időszakban évente átlagosan 184,67 E Ft-tal növekedett. A sertéstartó egyéni gazdaságok eladósodottsága 2008-ban volt a legnagyobb, ez annak is betudható, hogy a gazdasági válság hatásai elérték a sertéságazatot, a felvásárlási árak változásának hatására a finanszírozásban likviditási gondok merültek fel. A vizsgált időszakban **a külső finanszírozástól való pénzügyi függés lassú tendenciájú, azaz a hitelekhez való hozzáférés lehetőségei gyengéek, és elsősorban rövid lejáratú hitelekre vonatkoznak.**

5. Értékeltem a sertéságazat európai uniós és nemzeti finanszírozású támogatási jogcímeit és azok felhasználtságát a magyar sertéstartó egyéni gazdaságokban. Az összes támogatás aránya nagyon alacsony, hiszen a sertéságazat, mint abrakfogyasztó ágazat nem tartozik a fő támogatotti körbe, azonban az állatjóléti és állategészségüggyel kapcsolatos támogatások felhasználási szintje növekedő és stabil tendenciát mutat. Bár Magyarország minden térségében elindultak a pályázatok a mezőgazdasági termelők számára, amelyek eszközbeszerzés, telephelyfejlesztés és egyéb jogcímű lehetőséget nyújtottak a fejlesztésre, de a támogatások megszerzéséhez szükséges feltételeknek csak kevés sertéstartó egyéni gazdaság tud megfelelni. Megállapítottam, **hogy az összes támogatáson belül közül elsősorban az állatjóléti támogatások és az állategészségüggyel kapcsolatos támogatások szerepe fontos.** Az állatjóléti támogatások aránya növekedést mutatott, a támogatások közül ez a legjelentősebb. A sertéstartó egyéni gazdaságoknak azonban növelni kell az állategészségüggyel kapcsolatos támogatási lehetőségeit, hogy minél jobban meg tudjanak felelni az EU állatjóléti előírásainak.

6. Külön-külön értékeltem a hízótartó és kocartató egyéni gazdaságok értékteremtő képességének változásait és azok hatásait.

Agrárgazdasági Kutató Intézet által rendelkezésemre bocsátott, a hízótartókra és kocartatókra vonatkozó üzemsoros adatok alapján megállapítást nyert, hogy a **kocartatás és a hízótartás hatékonyságának és jövedelmezőségének helyzete eltérő**. A Pratt-mutató alapján elért eredmények arra engednek következtetni, hogy a termelési tényezők évenkénti felhasználási szerkezetében jelentős a változás, mindezek ellenére a hízótartó és kocartató gazdaságok termelési szerkezete állandónak tekinthető a vizsgált időszakban. A takarmánypiaci árak változásai hatással voltak a hazai hízótartásra és kocartatásra. A vizsgált időszakban eredményességük elérésének egyik legjelentősebb meghatározója volt, hogy a gazdaságok kevés takarmánytermelő területtel rendelkeznek.

A hízó hozamérték függvényei alapján megállapítottam, hogy a nyereségesen felhasznált tényezők, mint az állategészségügyi költség, bérköltség, a tevékenység általános költsége a teljes veszteséget csökkentették. Az elért értékek alapján a saját nyereséghezadékukat a többi tényezőre is terítették, így a takarmány felhasználásra is.

A kocartatás termelési függvényeinek elméletéből kiindulva a jelenséget – a potenciál-, és a szerepsúlyoknak eltérő termelési tényezőkhöz való kapcsolódását – pozitívan értékeltem. Megállapítható tény, hogy amelyik tényező sokat hoz, ahhoz kisebb értékű potenciál köthető, tehát kihasználása közel van a technikai optimumához. Viszont ha valamelyik tényezőnek a potenciálja magas, abban az esetben a ráfordítás bővítése a magas hatékonysága miatt kívánatos. **A termelési tényezők évenkénti felhasználási szerkezete is jelentősen változott annak ellenére, hogy a sertéstartó egyéni gazdaságok termelési szerkezete állandónak volt tekinthető a vizsgált hét éves időszakban.** Az R^2 magas értékei igazolják, hogy a választott tíz, illetve tizenegy magyarázó változó valóban megközelítőleg teljesen leírja az eredményváltozók értékének alakulását.

5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A sertéstartó egyéni gazdaságok vizsgálatának során elért kutatási eredményeim összefoglalásaként megállapítható, hogy a nagyon várt EU csatlakozást követően a megváltozott gazdasági környezet, az előírások és szabályozások hatásai felkészületlenül érték a sertéságazatot. A közös piacra való bekerülés tovább rontotta a korábbi évtizedekhez képest jelentősen leromlott piaci pozíciókat, nemcsak a külföldi piacok tekintetében, hanem a hazai piacon is. Magyarországon a sertéságazat relatíve legkevésbé tudta kihasználni a csatlakozás nyújtotta lehetőségeket.

Az EU előírásaihoz és a szabályozásaihoz a sertéságazat szereplői nem minden esetben tudtak alkalmazkodni, hiányosak voltak az információik, a támogatottság hiánya miatt kevésbé tudtak a csatlakozás utáni időszakra tervezni, nem tudtak megfelelő módon felzárkózni a gazdasági környezet változásaihoz. A termelés során elsősorban a felmerülő napi problémákat próbálták megoldani. Ennek egyik következménye lett, hogy a termelésük akadozott és fejlődés helyett leginkább a hátrányukat igyekeztek ledolgozni.

Kutatásom során az ágazat szereplői közül a termelő vállalkozásokat helyeztem középpontba, hiszen a szakirodalomban a számos ágazati szintű elemzés mellett igen kevés vállalati szintű elemzés volt elérhető. Mivel egy adott időszakot vizsgáltam, azokat a vállalkozásokat – jelen esetben az egyéni sertéstartó gazdaságokat – vontam be a vizsgálati körbe, amelyről a teljes időszakra elérhető, folyamatosan szolgáltatott adat volt elérhető. Természetesen ez az adatbázis korlátozott számú vizsgált üzemet jelent, azonban – mivel az adatbázist a magyar tesztüzemi rendszerben résztvevő gazdaságok biztosították – az adatbázis megfelelő alapot adott a vizsgálatok elvégzésére, amely jól reprezentálja a hazai sertéstartó egyéni gazdaságokat.

A vizsgálati eredményeim alapján elmondható, hogy a vizsgált kör, **a sertéstartó egyéni gazdaságok legfőbb versenyképességi problémája a fejlesztési lehetőségek szűkössége, elsősorban finanszírozási nehézségek miatt.** Az ágazat szereplőinek az uniós és nemzeti támogatásokon túl lehetőséget ad a nemzeti sertésstratégia, amelynek eredményeit azonban még nem lehet felelősen értékelni, hiszen 2012 óta még nem minden tervezett lépést sikerült megvalósítani melynek okai között külső és belső okok egyaránt megtalálhatók.

Fontos lenne meghatározni, hogy milyen módon lehetne **az együttműködést, az együttműködés iránti elkötelezettséget javítani** a magyar sertéságazat szereplői között, hogy a versenyképesség felé vezető egyik utat az együttműködés során megtalálják. Az együttműködésre mind az értékesítés és feldolgozás során szükség lenne, ezáltal fontos feladat lenne a termelői integrációk létrehozása, hiszen az ágazatban hiányzik a **szervezettség és a termékpályán való összefogás.** Az összefogás, az életképes vertikális integrációk kialakítása lehetőséget nyújtana az ágazat és az ágazat szereplői számára, hiszen a kisméretű, egyéni gazdaságok önállóan, csak saját erejükre és adottságaikra támaszkodva nem lesznek képesek a piaci verseny erős szereplőiként közreműködni. A közös fejlesztések (pl. a feldolgozóipar terén) a piac további szereplőivel szembeni közös fellépés megerősíthetné a pozíciókat, az erők összevonása által stabilabb, fejlődésre alkalmasabb szereplőkké válhatnak.

Kutatásaim során szembesültem azzal a problémával, hogy a sertéstartó egyéni gazdaságok **nem rendelkeznek a megfelelő információval,** az elérhető támogatásokról és pályázati lehetőségekről sokszor lemaradtak, ezáltal az alapvető finanszírozási problémáik miatt komolyabb fejlesztésekbe nem mertek kezdeni. A jövőre nézve a kisméretű **sertéstartó egyéni gazdaságok információval való ellátásának javítása, az információs lehetőségek promotálása fontos központi feladat lenne,** amely elősegítheti a kisméretű gazdaságok lemaradását.

A sertéságazatban természetesen jelentős fejlesztések és beruházások voltak az elmúlt évtizedekben, de ez elsősorban a nagyméretű társas gazdaságokra volt jellemző. Ha a magyar

húsiparra, mint feldolgozóra fókuszálunk, ki kell emelni a kiszámítható alapanyag előállítás biztosítását. A kisebb méretű termelő gazdaságok működésének stabilizálása, a gazdaságok fejlesztése természetesen az alapanyag minőségének növekedésére is kihat. A sertéstartó gazdaságok fejlődéséhez **szükséges lenne a kedvező hitelfelvételi lehetőségek kialakítása,** azok számára is, akik kisméretű gazdasággal rendelkeznek, és kis méretük, a kis méretből adódó vagyoni szerkezetük, pénzügyi struktúrájuk miatt nem felelnek meg a hitelfelvételhez szükséges vizsgálatokon. **A beruházások és a fejlesztések hosszú távon hatnak, nemcsak az agrártevékenységet érintik, hanem az egész agrárvertikumot, sőt a vidék fejlődését is elősegítik,** a gazdasági előrehaladás mozgatórugójává válik. **Ezek a fejlesztések tehát nemcsak a gazdasági, hanem a társadalmi tényezők jelentős javulását is eredményezik, ami szintén kiemelt uniós prioritás.**

A jövőre vonatkozóan fontos, hogy segítsük a meglévő kisméretű sertéstartó egyéni gazdaságok stabilizációját, hogy a fejlődőképes kisgazdaságok középgazdaságokká való átszerveződését.

Az eredmények összefoglalásaként elmondható, hogy a hazai gazdálkodói szféra a rendszerváltást követően gyökeresen átalakult, a szerves fejlődés és az egészséges gazdálkodói kapcsolat igényeinek jobban megfelel, teljesítményük érdemlegesen javult. Az országnak fontos a közös jövőkép kialakítása, ahhoz hogy az elérhető célok megvalósuljanak. Az ország lakosságának közös érdeke – és ez az EU egyik fő prioritása is – az, hogy minden tagja számára elérhető és biztosított legyen a lehetőségeiknek megfelelő legmagasabb színvonalú életminőség. A sertéstartó egyéni gazdaságok vizsgálatának tükrében ez a gazdálkodói lét fenntartását, folytatását, elismertségét valamint az állattenyésztéssel foglalkozó gazdálkodók megtartását, fejlődésüknek reális támogatását jelenti.

6. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN KÉSZÜLT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

Idegen nyelven megjelent folyóiratcikkek:

Belane Vinkler (2017): The State of the Hungarian Pig Industry Following Accession to the European Union and its Impacts (2004-2013) Part I. European Scientific Journal 13:(1) pp. 1-11. ISSN: 1857-7431 (Online), ISSN: 1857-7881 (Print).

Vinklerne, Rajcsanyi Klara (2017) Changes in the Livestock of Hungarian Pig Farming and its Position in International Trade (Part II) European Scientific Journal 13:(7) pp. 29-40. ISSN: 1857-7431 (Online), ISSN: 1857-7881 (Print).

Dunay Anna. - Vinkler-Rajcsanyi Klara (2016): Hungarian pig sector: actual problems and prospects for the future development. Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis 64:(6) pp. 1879-1888. ISSN 1211-8516 (Print) ISSN 2464-8310 (Online).

Vinkler Belane - Csilla Kalmar-Rimoczi - Beatrix Lenkovics (2016): A Literature Review On The Development Phases Of Hungarian Pig Industry (1945-1989) Part I. European Scientific Journal 12:(8) pp. 288-298. ISSN: 1857-7881 (Print) ISSN: 1857-7431 (Online).

Vinkler Belane - Beatrix Lenkovics - Csilla Kalmar-Rimoczi (2016): A Literature Review On The Development Phases Of Hungarian Pig Industry: (1990-2003) Part II. European Scientific Journal 12:(23) pp. 412-421. ISSN: 1857-7881 (Print) ISSN: 1857-7431 (Online).

Beatrix Lenkovics - Csilla Kalmar-Rimoczi - Vinkler Belane (2014): The Effect of 10-year EU Membership of Hungary on the Development of Tourism in the Subregions of Nógrád County: Part 2: Rural Development European Scientific Journal 10:(25) pp. 389-407. (2014). Scientific Journal (ESJ) ISSN: 1857 - 7881 (Print) ISSN: 1857 - 7431 (Online).

Beatrix Lenkovics - Csilla Kalmar-Rimoczi - Vinkler Belane (2014): The Effect of 10-year EU Membership of Hungary on the Development of Tourism in the Subregions of Nógrád County: Part 1: Rural Development European Scientific Journal 10:(25) pp. 375-388. (2014) European Scientific Journal (ESJ) ISSN: 1857 - 7881 (Print) ISSN- 7431 (Online).

Magyar nyelven megjelent folyóiratcikkek:

Vinkler Béláné - Tatár Emese - Daróczy Miklós - Gáabrielné Tózsér Györgyi (2014): A hazai sertéstartás jövedelmezőségét és versenyképességét befolyásoló tényezők. IV. Gödöllői Állattenyésztési Tudományos Napok 2013. október 24-26. Animal Welfare Ethology and Housing Systems. 10:(1) pp. 39-45.

Abonyiné Palotás Jolán - Vinkler Béláné (2012): Gondolatok a logisztika vidékfejlesztésben betöltött szerepének erősítéséről, különös tekintettel a turizmusra. Logisztikai Évkönyv 2012. Magyar Logisztikai Egyesület szakmai kiadványa. ISSN 1218-3849. pp. 148-155.

Idegen nyelvű konferencia kiadványok:

Vinkler Belane - Dunay Anna (2016): The actual problems of the Hungarian pig sector – Prospects for the future development. In: Formánková S (ed.) Proceedings of the 6th International Conference on Management 2016: Trends of Management in the Contemporary Society. 384 p. Mendelova univerzita v Brne, 2016. pp. 200-203. ISBN 978-80-7509-451-3.

Vinkler Belane - Abonyine Palotas Jolan (2013): Economic crisis and its Impacts on Hungarian agriculture. Business Management- Practice and Theory in the 21st. century. Nitra (Slovakia) 6-7 June 2013. ISBN 978-80-552-1024-7 pp. 821-825. CD-ISBN 978-80-552-1026-1.

Jolan Abonyi-Palotas - Belane Vinkler (2012): Development Possibilities for Agricultural Businesses. Proceedigs of the International Conference on Management of Human Resources. Gödöllő, Hungary 14-15 june 2012. ISBN 978-963-269-295-1. Volume II. pp. 545-551.

Klara Vinkler - Emese Tatar (2012): Efficiency in Hungarian Automobile Industry. A Comparative Assessment of Commercial Motor Lorries by Value Engineering MÉT –Save International-EGB. IX. Nemzetközi Értékelemzési Konferencia. Budapest- Magyarország 1. Save Európa Konferencia 2012.04.23-24. ISBN 978-963-08-4752-0.

Klara Vinkler - Peter Novoszath (2011): Science and Echnology in the Agricultural Enterprises a new Hungarian (BCS PI Technology) in Wine Production the Case of the Gajdos Winery. Tudományos Konferencia Szolnok 2011.11.17. 2. Szekció Agrártechnológiák, Élelmiszer Feldolgozás, - Minőség és biztonság szekció. CD. ISBN 978-963-89339-1-1.

Magyar nyelvű konferencia kiadványok:

Abonyiné Palotás Jolán - Vinkler Béláné (2013): Az élelmiszergazdaságban rejlő tartalékok mobilizálásának néhány kérdése a Duna-térségben. III. Duna Térségi Kohézió Tanulmánykötet III. Interregionális Nemzetközi Tudományos Konferencia Dunaújvárosi Főiskola 2012.szeptember 5-6. Kiadványt Területfejlesztési Tudományos Egyesület (Gödöllő) támogatta. pp. 225-233. ISBN 978-86-85409-89-9.

Abonyiné Palotás Jolán - Vinkler Béláné (2011) A logisztikában rejlő tartalékok mobilizálásának és az infrastruktúra fejlesztésének szerepe az élelmiszertermelés versenyképességének növelésében. Erdei Ferenc VI. Tudományos Konferencia Kecskemét 2011. augusztus 25-26. III. kötet. pp. 195-198. ISBN 978-963-7294-98-3Ö ISBN 978-615-5192-01-2.

Árahám Sándor - Vinkler Béláné (2011): Sertéstelepek gazdaságos működtetése Ábrahám-Wekerle programmal. Erdei Ferenc VI. Tudományos Konferencia Kecskemét. 2011. augusztus 25-26. I. kötet (2011) pp. 472-476. ISBN 978-963-7294-98-3Ö. ISBN 978-963-7294-99-0.

Vinkler Béláné (2006): A kis-és középvállalkozások helyzete napjainkban. „Tudomány Ünnepe Konferencia” Dunaújvárosi Főiskola 2005. november 21-25. Dunaújvárosi Főiskola Közleményei XXVII/II. (2005) pp. 639-642. ISSN 1586-856.

Vinkler Béláné (2006): A kis-és középvállalkozói szféra új meghatározása. A Magyar Tudomány Hete Tudásközpont Konferencia Dunaújváros. Dunaújvárosi Főiskola 2006.november 13-18. Dunaújvárosi Főiskola Közleményei XXVIII.(2006) pp. 335-338 ISSN 1586-8567.

Katona Ferenc - Vinkler Béláné - Zsellér Orsolya (2005): Globalizáció- Fejlődés- Kockázatok. Fenntartható Fejlődés, Fenntartható Társadalom és Integráció. MTA Veszprémi Területi Bizottság Gazdaság, Jog és Társadalomtudományi. Szakbizottsága, a Komárom Város Önkormányzata és a Magyar Jogászegylet Komárom Esztergom Megyei Szervezete által szervezett 14. Komáromi

Napok Tudományos Konferencia 2005. április 28. I. Tanulmánykötet (2005) pp. 156-162. ISBN 963 9558 48 6.

Gyulaffy Béláné - Vinkler Béláné (2005): Kis,- és középvállalatok: nehéz-cash megoldások. Dunaújvárosi Főiskola Tudományos Konferencia 2004. november 04. Dunaújvárosi Főiskola Közleményei XXVI/I. (2004) pp. 163-168. ISSN 1586-8567.

Könyv, könyvrészlet:

Vinkler Béláné (2013): Gondolatok a hazai mezőgazdasági vállalkozások helyzetéről. Regionális Földrajzi Tanulmányok. Abonyiné Dr. Palotás Jolán 70. születésnapja tiszteletére. Egyesület Közép-Európai Kutatására. Szeged 2013.05.24. pp. 91-98. ISSN 2062-3712 ISBN 978-963-89724-2-2.